

Ülevaade Ida-Viru ettevõtete tööjõu- ja innovatsiooni küsitluse metoodikast

Avo Trumm, Triin Vihalemm
LÜHIRAPORT nr 6.

Küsitluse taust

2025. aasta kevadel toimus Ida-Virumaal ettevõtete küsitlus nende tööjõuvajaduste ja innovatsioonitegevuse kohta. Küsitlus viidi läbi õiglase ülemineku teadusmeetme raames ning see on otsene sisend Ida-Virumaa siirdeprotsesside seire- ja analüüsimeetodika arendamiseks (fookusteema 4). Õiglase ülemineku teadusmeetmet viiakse Ida-Virumaal ellu TalTechi ja Tartu Ülikooli ühise konsortsiumi kaudu; meede toetab piirkonna üleminekut kestlikumale ja teadusmahukamale arenguteele ning hõlmab nelja uurimissuunda, mille raames töötab kokku 22 uurimisrühma (periood 2023–2029). Fookusteema 4 keskendub siirdeprotsesside seirele ja analüüsile: integreeritult analüüsitakse elanike haavatavust ja innovatsioonipotentsiaali, tervisemõjusid, ettevõtete muutuvaid ärimudeleid ning õiglase ülemineku valitsemist. Koostöös Kutsekojaga koostatakse Ida-Virumaa tööjõu prognoos. Kõigi nende teadustegevuste eesmärk on luua piirkonnaspetsiifilised metoodikad ja tööriistad otsustajatele (Õiglase Ülemineku Fondi teaduskonsortsium (n.d.).

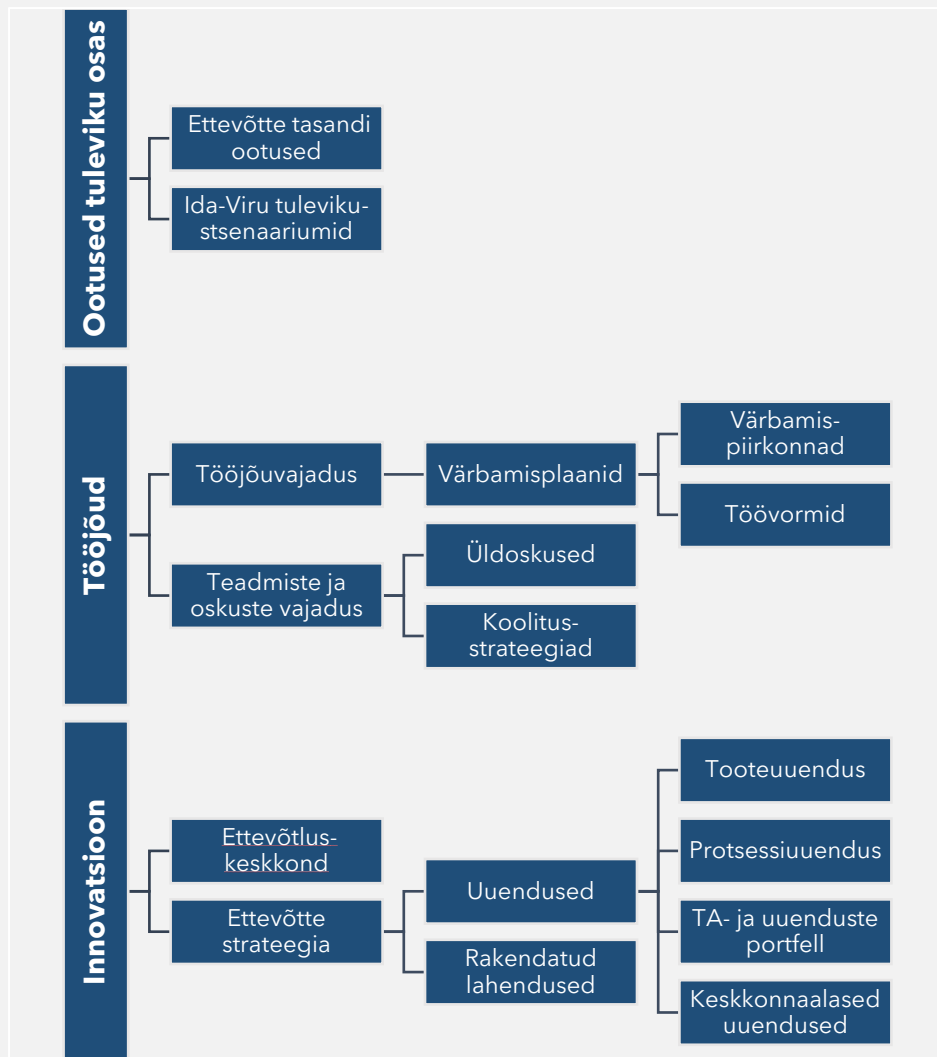
Fookusteema 4 rajaneb sotsio-tehniliste siirete (MLP) ja Suurte Siirete (Deep Transitions) teooriale, mille kohaselt on üleminek kliimaneutraalsusele mitme süsteemi koostoimes toimuv, pikaajaline protsess, mis kujundab samaaegselt ümber valitsemise, ärimudelid ja tarneahelad, ning mille edukus eeldab selgeid sekkumispunkte ja osaluspõhist lähenemist (Schot & Kanger, 2018; Kanger, Sovacool, & Noorkõiv, 2020). Kliimaneutraalsele majandusele üleminek eeldab Ida-Virumaa majanduse ümberstruktureerimist, jätkusuutlikkuse saavutamist ja uue arenguraja kujundamist (Sotarauta, 2020). Muutunud majanduskeskkond koos uute taastuvenergia lahendustega mõjutab ettevõtlusökosüsteemi, mis omakorda vajab mitmestasandilist koordineerimist ELi, riigi, regiooni ja kohaliku tasandi vahel (Krawchenko & Gordon, 2021).

Ülemineku keskmes on ka ärimudeli innovatsioon (uute ärimudelite loomine, ülevõtmine või vahetamine), mille kaudu ettevõtted kohandavad oma väärtusloomet ja positsiooni tarneahelates; süsteemne ülevaade rõhutab nii võimalusi kui ka tavapäraseid komistuskive (Geissdoerfer, Vladimirova, & Evans, 2018). Kiiresti ja mitmel tasandil samaaegselt toimuvate muutuste mõistmiseks ja mõjutamiseks on oluline piirkonna ettevõtjate vaade tööjõu kättesaadavusele, oskustele ja koolitusvajadusele; see on vältimatu sisend nii seireks kui ka stsenaariumide koostamiseks (Krawchenko & Gordon, 2021).

Järgneva metoodilise ülevaate aluseks on küsitluse läbiviija Turu-Uuringute AS koostatud küsitlustööde metoodikaraport (Turu-Uuringute AS, 2025).

Küsitluse põhiteemad

Uuringu aluseks olev Ida-Viru ettevõtete tööjõu- ja innovatsiooni küsimustik koostati TalTechi ja Tartu Ülikooli uurimisrühmade koostöös. Eesmärgist tulenevalt on ankeedis on kaks suuremat teemaplokki — tööjõud ja innovatsioon. Tööjõu plokk keskendub ettevõtte tööjõu- ja oskuste vajadusele lähiaastate vaates ning sellega seondult uuritakse värbamisplaane (sh piirkonnad), koolitus- ja arenduslähenedisi, töövorme ning üldoskuste taset eri ametipositsioonides. Samuti kaardistatakse ettevõtte valmidust koostööks haridusasutustega, teiste ettevõtete ja teadlastega, et toetada oskuste pakkumist ja kohanemist. Need elemendid moodustavad ühtse pildi sellest, kuidas ettevõtted planeerivad oma inimressurssi ja arendavad võimekusi kliimaneutraalsusele ülemineku ja üldise suureneva ebastabiilsuse tingimustes.

Joonis 1. Ida-Viru ettevõtete tööjõu- ja innovatsiooni küsimustiku põhistruktuur.

Innovatsiooniplokk seob omavahel ettevõtluskeskkonna dünaamika, ettevõtte strateegilised valikud ja uuenduste teostuse. Detailsemalt uuritakse toote- ja protsessiuuendusi, ettevõtete teadus- ja arendustegevuste alast võimekust ning uuenduste portfelli. Eraldi teema moodustavad keskkonnaalased uuendused koos ajenditega (nt regulatsioonid, maksud, turu-nõudlus, tarneahel), et näha, kuidas ettevõtete strateegilised otsused tõlgitakse konkreetsetel kestlikuks kohanemiseks.

Küsimustiku kahte suuremat osa ühendab tulevikuootuste küsimusteplokk, mis loob ettevõtete arenguplaanidele laiemat kontekstuaalse raami. Küsimustiku põhiteemad on visuaalselt kujutatud joonisel 1.

Üldkogum ja valim

Küsitluse üldkogumi moodustasid Ida-Virumaal tegutsevad majanduslikult aktiivsed ettevõtted ja sihtasutused, mis jagati kaheks sihtrühmaks: (1) väiksemad ettevõtted – alla 10 töötajaga, kuid aastakäibega vähemalt 90 000 eurot, ning (2) suuremad asutused – 10 või enama töötajaga. Äriregistri andmete põhjal kuulus esimesse sihtrühma 965 ja teise sihtrühma 403 asutust, kokku 1368 organisatsiooni. Üldkogum liigitati ka majandussektorite kaupa: primaarsektor 3,1% (43 asutust), sekundaarsektor 28,9% (395) ja tertsiaarsektor 68,0% (930).

Uuringus kasutati kõikset lähenemist: küsitlusse kutsuti osalema kõik üldkogumisse kuuluvad asutused. Kõikse lähenemise eesmärk oli katta sihtrühmi võimalikult laialt, arvestades, et algne orienteeruv eesmärk oli küsitlusega katta 350–400 ettevõtet (vähemalt 175 kummaski sihtrühmas). Vastamisaktiivsuseks hinnati varasemate kogemuste põhjal 20–30%, kuid tegelik vastamisaktiivsus (19%) kujunes mõnevõrra madalamaks, kuid üldise ettevõtteküsitluse kontekstis siiski ootuspäraseks.

Küsitluse lõpuks koguti 258 lõpuni (või peaaegu lõpuni) täidetud ankeeti ning lisaks 28 poolikut ankeeti. Üldkogumi proportsioonide järgimiseks kaaluti lõppvalim vastavusse kahe tunnuse: sihtrühm (alla 10 töötaja ja 10 ning enam töötajat) ja majandussektor (primaar, sekundaar, tertsiaar) lõikes.

Ülevaate küsitluse üldkogumist ja valimist annab tabel 1.

Kuna valim oli kõikne ning tulemused kaaluti vastavusse üldkogumi põhitunnustega (ettevõtte suurus ja sektor), peegeldab andmestik Ida-Virumaal tegutsevate majanduslikult aktiivsete asutuste struktuuri nende kahe tunnuse lõikes. See võimaldab teha teatavaid üldistatavaid järeldusi nii sihtrühmade kui sektorite võrdluses ning kasutada andmeid piirkondliku tööjõu- ja innovatsioonipildi kirjeldamiseks ning trendide ja stsenaariumide sisendi loomiseks.

Tabel 1. Ida-Viru ettevõtete tööjõu- ja innovatsiooni küsitluse valim ja üldkogum.

	Üldkogum (arv)	Üldkogum (osakaal)	Kaalumata valim (arv)	Kaalumata valim (osa- kaal %)	Kaalutud valim (arv)	Kaalutud valim (osa- kaal %)
Kõik ettevõtted	1368	100	258	100	258	100
alla 10 töötaja ja üle 90 000 € käibega ettevõtted	965	70,5	177	68,6	182	70,5
10 ja enama töötajaga ettevõtted	403	29,5	81	31,4	76	29,5
primaarsektori ettevõtted	43	3,1	11	4,3	8	3,1
sekundaarsektori ettevõtted	395	28,9	72	27,9	75	29,1
tertsiaarsektori ettevõtted	930	68	175	67,8	175	67,8

Küsitluse protseduur

Küsitluse läbiviimisel kasutati vastavalt vajadusele veebi- ja telefoniküsitlust. Küsitluse välitöö algas telefonikontakti loomisega. Kokku saadi telefoni teel kontakti 1302 asutusega; 430 keeldus osalemast ning 24 teatas tegevuse lõpetamisest. Igas valimisse kuulunud asutuses tuvastati sobiv vastaja (juht või vastava teemaploki eest vastutav juht) ning tema e-posti aadress, et edastada uuringukutse, mis sisaldas unikaalset veebiankeedilinki. Uuringukutsed saadeti ka ettevõtetele, kellega telefoni teel kontakti saada ei õnnestunud. Ettevõtetele, kes polnud määratud tähtajaks ankeeti veebis täitnud või andnud teada keeldumisest, saadeti e-mailiga välja kaks meeldetuletuskirja. Kui ka need ei andnud tulemust, võeti ettevõttega uuesti kontakti telefoni teel, et kontrollida uuringukutse kättesaamist ja tuletada meelde ankeedi täitmist. Vajadusel saadeti välja uus uuringukutse (kui valimisse võetud inimene selleks soovi avaldas) või täideti ankeet telefoni-intervjuuna.

Küsitluses kasutati elektroonilist ankeeti, kus filtrid toimusid automaatselt. Igale valimisse võetud ettevõttele saadetud ankeedi link oli unikaalne, mis võimaldas pidada jooksvat arvestust ankeedi täitmise osas). Unikaalne link andis ka vastajale võimaluse ankeedi täitmine katkestada ning hiljem vastamist pooleli jäänud kohast jätkata. 3 Küsitlusele vastamisel oli võimalik valida eesti-, vene- ja ingliskeelse ankeedi vahel. Lõppvalimis oli 70% ankeetidest täidetud vene ja 30% eesti keeles. Kui vastaja soovis, toimus ankeedi täitmine telefoniküsitlusena. Telefonikontaktid toimusid valdavalt eesti ja vene keeles.

Uuringu välitööd toimusid ajavahemikul 30.04. – 08.06.2025. Veebis vastamisel oli kogu küsimustikule vastamise mediaanpikkus 27 minutit ja telefonis vastamisel 46 minutit. Küsitlus viidi läbi TÜ inimuuringute eetikakomitee loal ning küsitlustöö läbiviimisel järgiti ESOMARi avaliku arvamuse küsitluse reegleid. Osalejaid teavitati sellest, et küsitluses osalemine on vabatahtlik ning et nende vastuste konfidentsiaalsus on tagatud.

Kasutatud allikad:

- Geissdoerfer, M., Vladimirova, D., & Evans, S. (2018). Sustainable business model innovation: A review. *Journal of Cleaner Production*, 198, 401–416. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.06.240>
- Kanger, L., Sovacool, B. K., & Noorkõiv, M. (2020). Six policy intervention points for sustainability transitions: A conceptual framework and a systematic literature review. *Research Policy*, 49(7), 104072. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2020.104072>
- Krawchenko, T. A., & Gordon, M. (2021). How do we manage a just transition? A comparative review of national and regional just transition initiatives. *Sustainability*, 13(11), 6070. <https://doi.org/10.3390/su13116070>
- Schot, J., & Kanger, L. (2018). Deep transitions: Emergence, acceleration, stabilization and directionality. *Research Policy*, 47(6), 1045–1059. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2018.03.025>
- Sotarauta, M. (2020). *Place-based policy, place sensitivity and place leadership* (SENTE Working Paper 46/2020). Tampere University. <https://research.tuni.fi/sente/sente-working-papers/>
- Turu-uuringute AS. (2025). Ida-Viru tööandjate küsitlus Õiglase ülemineku fondi projektide raames: Küsitlustööde metoodikaraport [Käsikiri].
- Õiglase Ülemineku Fondi teaduskonsortsium. (n.d.). *Teadus Ida-Virumaal*. Vaadatud 10. jaanuaril 2026, aadressil <https://teadusidavirumaal.ee/>

Raport on valminud projekti „Ida Viru ettevõtluse teadusmahukuse suurendamise toetus: teadusvõimekuse pakkumise arendamine Ida Virumaal TA võrgustiku loomiseks,” fookusteema 4 „Siirdeprotsesside seire ja analüüs Ida-Virumaal” raames.

Viide raportile: Trumm, A., Vihalemm, T. (2025). *Ülevaade Ida-Viru ettevõtete tööjõu- ja innovatsiooni küsitluse metoodikast*. [Lühiraport nr 6]. Teadus Ida-Virumaal – OÜF. <https://teadusidavirumaal.ee/ida-virumaa-ettevotete-toojou-varbamis-ja-valjaoppestrateegiat/>